

Strijd met jezelf/anderen/God. 5 maart 2017, Serie Strijd. **Dominicus Amsterdam**

door Annewieke Vroom

In de Talmoed staat een discussie opgetekend, waarin een rabbijn de vraag stelt: ‘Bidt God ook?’ De rabbijn Rev antwoordt bevestigend. En wat bidt God dan? God bidt, zegt hij, ‘Moge het zo zijn, dat mijn genade mijn woede zal overwinnen. Moge het zo zijn, dat mijn genade de overhand heeft over al mijn andere eigenschappen. Moge het zo zijn, dat ik met mijn kinderen omga door de eigenschap van genade. Moge het zo zijn dat ik, om hunnentwil, afzie van de strikte grenzen van rechtvaardigheid’.

Ik vond het een mooi beeld dat deze derde eeuwse rabbijn schetst. Een God die rechtvaardigheid teweeg wil brengen, maar die zich beheerst, om als bron van zijn handelen genade en mildheid te zoeken.

In het verhaal van Jacob, dat veel over bedrog gaat, komen wij ook mildheid tegen. Bijvoorbeeld in Izaäk, Jacobs vader. Wanneer Jacob vermomd als Esau diens zegen heeft gestolen, is Esau natuurlijk woest. En als Izaäk erachter komt, gaat zijn hele lichaam trillen. Maar Izaäk zegent hem toch voor een tweede keer. Kwaad of niet, hij wil zijn zoon nog een *eigen* zegen meegeven, een zegen die voor hem bedoeld is.

Waarom wil Jacob überhaupt de zegen van zijn broer afhandig maken? Niet omdat zijn moeder het zegt.. Vertrouwt hij niet op zijn eigen pad? Of moeten wij zeggen, *natuurlijk* wil hij de beste zegen, wie niet? Onze vriend Trump zou het wel begrijpen: *Jacob first*. En daarna misschien: *let Esau be second*.

Jacob betaalt er een hoge prijs voor: hij moet vluchten. En weer treft Jacob genade: zijn oom Laban geeft hem een dak en werk. Als Jacob na jaren zijn oom, die inmiddels ook zijn schoonvader is, verlaat, zorgt Jacob weer op oneerlijke manier dat hij het beste deel krijgt. Hij sjoemelt Jacob zo met de kuddes, dat hij de beste dieren mee kan nemen.

Op deze reis, terug naar zijn geboortegrond, terug naar Esau, vindt het beroemde gevecht plaats met de onbekende man. Hier zien wij Jacob voor het eerst een eerlijk gevecht leveren. Jacob overwint, maar hij laat de man niet vertrekken na het gevecht. Deze keer liegt Jacob er niet om, maar hij eist het op de man af: een zegen heb ik nodig. Het is alsof hij zegt: maar nu ben ik wakker, nu wil ik het gaan doen, zelf. Mank of niet. Waar het om gaat is: hij zoekt nu een *eigen* zegen. Niet een zegen alleen voor hemzelf, maar een zegen die hij kan vervullen. Die zegen krijgt hij in de vorm van een nieuwe naam.

Als hij de rivier de Jabbok oversteekt, vol berouw, zien wij weer mildheid, nu in Esau. Jacob (‘hielelichter’), die dan Israël (‘die stijd met God’) heet, valt zeven maal voor hem neer, en zegt, ik geef je de gestolen zegen terug. Esau weent en vergeeft. Daarna kan Jacob zijn eigen ontvangen zegens gaan vervullen en invullen. Jacob zal de volgende in de lijn van een talrijk

volk zijn. En ook Esau vervult de zegen die hij ontving: Izaäk had hem gezegd, dat hij het juk van zijn broer zou afwerpen. Dit doet hij eerst, door zijn eigen leven op te bouwen, zelfs zonder die zegen van de oudste zoon, en later door zijn broer te vergeven.

Wat mij fascineert is dat thema van de *eigen* zegen. Het is zo'n diep verlangen van mensen om een eigen leven te vinden, een eigen plaats om vanuit te geven en te ontvangen. Het is het afgelopen jaar in bijna alle interviews met vluchtelingen die ik las genoemd: een diepe drijfveer om een eigen leven op te bouwen, om daar een plaats voor te vinden. De kinderen zamelen vandaag geld in voor onderwijs van vluchtelingen: dat kan een sleutel zijn naar de opbouw van hun eigen leven. Om zoals Jacob als mens tot hun eigen recht te komen. Ook veel animatiefilms van Disney draaien om dit menselijk verlangen. Die films gaan vaak over kinderen, die dwars tegen de obstakels in een eigen rol kunnen vervullen, meestal een rol waarbij ze anderen tot zegen zijn. Daar verlangen mensen blijkbaar diep naar.

In dat strijden, daar kunnen wij hier natuurlijk in doorslaan. Dat zoeken en hangen en wurgen over ons eigen leven. Een innerlijke strijd voeren is niet hetzelfde als gewoon jezelf in de weg staan. Er is zo'n geestig lied over, van Brigitte Kaandorp. Hoe gaat het ook al weer? Kan iemand het zingen? Over hoe *zwaaaaaar* het leven kan aanvoelen.

[**flashmob*: 'Ik heb een heel zwaar leven', Kaandorp, door Lindy & Arjan].

Er is een verschil tussen innerlijke strijd en gewoon jezelf in de weg zitten. Waar vechten wij eigenlijk tegen? Welke innerlijke strijd valt er te winnen?

De strijd met de onbekende man is in de commentaren op deze tekst vaak het hoogtepunt. Ze lezen soms als een soort detective. Een *whodunit* ('wie heeft het gedaan?') waarbij gegist wordt naar de identiteit van de onbekende. Is het een engel? En wat voor engel dan: een goede, een kwade, de beschermengel van Esau of diens land? Maar om een zoekspelletje kan het de schrijver van de tekst niet gegaan zijn, denk ik.

Misschien gaat het met opzet om een *onbekende*. Weten wij wel tegen en met wie wij vechten? Het kan zo onduidelijk zijn, waar innerlijke strubbelingen en ook waar de innerlijke krachten vandaan komen. Ja, onze jeugd heeft sporen nagelaten, goed en slecht. En wij hebben zelf een leven opgebouwd, met goedheid en fouten. Maar een simpel antwoord is er niet op de vraag wat ons tegenhoudt en wat ons de kracht geeft onze eigen zegen te leven.

Wat moeten wij overwinnen, om voluit te kunnen leven, te delen, ergens voor te gaan? Het is denk ik een hoogst individuele vraag, met steeds een ander antwoord in elke levensfase.

Maar voor iedereen gaan de innerlijke strijd en het gevecht in de wereld samen op, in de Disney-films is dat zo, en in het verhaal van Jacob. Hoe wij ons tot onszelf verhouden is doorweven met hoe wij ons tot anderen verhouden.

Mijn eigen associatie bij die onbekende man wil ik met u delen. In onze tijd van maakbaarheid, vraag ik me af, is die onbekende waar we mee vechten het ideaalbeeld van onszelf, van wie wij zo graag voor anderen willen zijn. Een krachtige projectie waartegen wij vechten in de eenzame nacht. Als wij die nu kunnen temmen, die verbeelding van wie wij verlangen te zijn.

Misschien is het een mooi project voor de vastentijd. Om eerlijk naar onszelf te kijken. Niet door onze lelijke kanten te verdoezelen, maar wel mild, zonder een zeer streng geweten met telkens een beeld van de net iets betere versie van onszelf voor ogen. Die mildheid te vinden is niet eenvoudig, overigens. Zoals wij lizen bij de rabbijnen moet zelfs God erom bidden niet te streng te zijn, niet te straffend.

Wie weet kunnen wij die mens die ons in onszelf gegeven is aanvaarden. Wat bidt een dergelijke mens? Misschien dit:

‘Dit is wie ik ben, en God heeft gezegd, dat het goed materiaal is, deze mens. Moge het zo zijn. Er is geschreven, de mens is geschapen naar Gods beeld, een beeld van licht – die zegen eis ik op en ik leef ermee. Moge het zo zijn’.

Ik hoop dat het kan, al is het een enkele keer per dag: onszelf aanvaarden, met alle goed en kwaad vanbinnen, erop vertrouwend dat wij er het goede mee willen doen. In onszelf en elkaar kunnen wij die mildheid aanwakkeren, zo sterk dat die uitstroomt in onze omgeving, en verder en verder weg, tot in de donkerste hoeken van de aarde.

Moge het zo zijn.

Referenties: De passage uit de Babylonische Talmoed, *Berakoth 7e*, trof in John Carman’s artikel over joods denken in zijn bundel *Majesty and Meekness* 1994: 254. De Engelse rabbijn Jonathan Sacks werkt dit thema van de zegens uit in zijn boek *Not in Gods Name*.

Voorbedes en Zegen

(zingen: ‘Handen’ (eerste regels))

Leggen eerst wij in stilte voor aan de Levende wat ons hart beweegt.

(stilte)

Levende God, Wij bidden U

Wees dicht bij wie ons dierbaar is en geef ze hun eigen leven verbonden met anderen

Wees dicht bij wie onze vijanden zijn en geef ze hun eigen leven, verbonden met anderen

Moge in hun en ons handelen de mildheid overwinnen van de woede

Mogen alle levende wezens hun eigen plaats vinden om veilig te bestaan, om een zegen voor anderen te zijn.

Moge het zo zijn voor ons en voor alle levende wezens, zorg hiervoor met Uw Handen van liefde

Zo bidden wij U: (zingen: 'Handen' (eerste regels))

Zegen

De Levende zegt ons: je bent van goed materiaal

De Levende zoekt onze bescherming tegen onszelf en elkaar

De Levende ziet ons voor wie wij zijn en vult ons met vergeving

Amen